

Stanisław Staszic w pamięci zbiorowej Polaków

W 1926 roku Lubelski Komitet Obchodu Setnej Roczniczy Zgonu St. Staszica wydał liczące 828 stron dzieło zatytułowane „Stanisław Staszic MDCCLV-MDCCCXXVI. Księga zbiorowa pod redakcją dra Zygmunta Kukulskiego, profesora Uniwersytetu Lubelskiego”. Dzieło zostało poświęcone „pamięci autora »Uwag« i »Przestróg dla Polski«, Wielkiego Obywatela kraju i budowniczego nowej demokratycznej i przemysłowej Polski, człowieka czynów, nieśmiertelnością ducha nacechowanych”. To – jak dotąd – największy na Lubelszczyźnie literacki pomnik poświęcony jednemu z największych Polaków przełomu XVIII i XIX wieku.

Z okazji 260-lecia urodzin oraz 190. rocznicy śmierci Patrona Ogólnopolskiego Klubu Szkół Staszicowskich – działającego w środowisku kilkudziesięciu szkół ponadgimnazjalnych noszących imię Stanisława Staszica i realizującego statutowe cele TOWARZYSTWA SZKÓŁ STASZICOWSKICH – nasze stowarzyszenie czyniło starania, aby Patron „powrócił” do miejsc, w których „dojrzewał” do późniejszej tytanicznej pracy w czasach Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego.

Zamość i Zwierzyniec to główne miejsca owego „dojrzewania” w latach 1781-1792. „Powróciwszy z uniwersytetów niemieckich i z Francji do kraju, byłem wezwany przez szacownej pamięci Andrzeja Zamoyskiego do zarządzania edukacją synów jego” – napisał w „Krótkim rysie życia mego” o początku swoich wieloletnich związków z rodziną Zamoyskich. Przyjął posadę nauczyciela i wychowawcy magnackich dzieci nie tylko ze względu na wysokie uposażenie, ale także na fakt, iż w ekskanclerzu Andrzeju Zamoyskim widział światłego człowieka, odróżniającego się od ówczesnych możnowładców działaniami reformatorskimi w dziedzinie prawa i gospodarki. Można z dużą dozą prawdopodobieństwa mówić, że Staszic korzystał nie tylko z bogatej biblioteki ordynata, ale także z jego przemyśleń i wzorów praktycznego działania (jako współtwórcy kodeksu praw cywilnych i sądowych, a następnie zarządzającego ogromną ordynacją).

„Powrót” Stanisława Staszica do Zamościa to odsłonięcie 27 września 2014 roku pomnika Patrona szkół klubowych Towarzystwa Szkół Staszicowskich w pięknym Parku Miejskim. Nasz udział w tym wydarzeniu był możliwy dzięki przyjęciu przez władze miasta Zamościa naszego daru w postaci pomnikowego żeliwnego popiersia Stanisława Staszica oraz osobistemu zaangażowaniu się w realizację wspólnej inicjatywy byłego prezydenta Zamościa p. Marcina Zamoyskiego.

Związki Stanisława Staszica ze Zwierzyńcem nie zostały jak dotąd opisane ani przez staszicologów, ani regionalistów. Znany jest tylko jeden list pisany i adresowany ze Zwierzyńca (list Staszica z 9 września 1788 roku do biskupa Kochnowskiego w sprawie parafii turobińskiej). W cytowanym wcześniej dziele wydanym w stulecie śmierci Stanisława Staszica, Tadeusz Grabowski napisał: „Po katastrofie drugiego i trzeciego rozbioru [Staszic] usunął się z Zamościa do Zwierzyńca, gdzie otoczył się naturą, by kreślić pierwsze rozdziały ostatniego dzieła życia”.

„Powrót” Stanisława Staszica do dzisiejszego Zwierzyńca, „perły Roztocza”, staje się możliwy dzięki otwartości i życzliwości burmistrza Zwierzyńca **p. Jana Skiby** oraz Rady Miejskiej dla wspólnej z naszym stowarzyszeniem inicjatywy uczczenia pamięci Patrona szkół klubowych Towarzystwa Szkół Staszicowskich w 190. rocznicę jego śmierci. Podobnie jak w przypadku Zamościa, nasze stowarzyszenie przekazało jako dar dla miasta Zwierzyniec pomnikowe żeliwne popiersie Stanisława Staszica. Odsłonięcie pomnika Stanisława Staszica w Zwierzyńcu zapisze się w dotychczasowej, blisko 30-letniej historii Ogólnopolskiego Klubu Szkół Staszicowskich jako kolejny i szczególnie ważny krok w naszych staraniach o przybliżanie i utrwalanie w świadomości zbiorowej Polaków postaci oraz ponadczasowych wartości myśli społecznej i obywatelskiej naszego Patrona.

Bronisław M. Bury, prezes Towarzystwa Szkół Staszicowskich